

Avsnitt 14: Stärk språk och kommunikation för barn och elever med språkstörning med hjälp av högläsning

INFORÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagog och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

ERIKA: Hej och välkomna till Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. I dag är vi i studion för att prata om varför det är så viktigt att jobba med högläsning för att stärka språket och förutsättningar att kommunicera för barn med språkstörning framför allt, tänkte vi prata om. Men det är också viktigt för andra barn som har andra språkliga svårigheter. Och vi kommer också att prata om hur man kan jobba på ett bra sätt med högläsning, med tanke på de här barnen och eleverna. Jag heter Erika Bergman och jobbar på Specialpedagogiska skolmyndigheten. Och med mig i studion har jag Annelie Westlund, du är specialpedagogisk rådgivare som jobbar på vårt resurscenter, Tal och språk. Och Jim Gustafsson, logoped, som arbetar på Bamse språkförskolor, och du har också skrivit barnböcker som stimulerar till högläsning. Varmt välkomna hit.

ANNELIE: Tack.

JIM: Tack så mycket.

ERIKA: Jag tänkte vi börjar med att ni får berätta lite om på vilket sätt som ni i era olika roller, och kanske också då olika

2019-10-31

arbetsplatser tänker jag, jobbar med frågan om språkliga svårigheter för ... hos barn och elever. Vill du börja, Jim?

JIM: Ja, precis. Jag jobbar ju på en språkförskola för barn med språkstörning, och de flesta barnen har också grav språkstörning. Så jag jobbar både med direktträning, att barnen kommer in till mig och tränar, men sen så hjälper jag också till att pedagogerna ska få bättre verktyg för att stimulera barnens språkutveckling. Så det är väl min förankring till språkliga svårigheter.

ERIKA: Just det.

JIM: Och sen också så skriver jag barnböcker som har ett fokus på att lite utbilda föräldrar och pedagoger i vad som är bra att tänka på när man högläser och vad forskningen säger och så där.

ERIKA: Spännande. Och du, Annelie?

ANNELIE: I mitt arbete som det ser ut i dag så arbetar jag med projekt, kan man säga, inom myndigheten, och med utbildning för lärare och specialpedagoger, men även annan skolpersonal som möter elever med språkstörningar. Så att jag möter i dag inga elever, utan jag möter lärare helt enkelt, och skolpersonal.

ERIKA: Just det. Och temat för den här podden då, det är ju högläsning och hur man kan arbeta med det just med tanke på de här barnen och eleverna som har en språkstörning. Varför är det så viktigt att jobba med högläsning på ett aktivt sätt? Vill du börja, Jim?

- JIM: Ja. Jo, men i grund och botten, så högläsning är ju så bra för att det är ett av de enklaste sätten och också de mest effektiva sätten att stärka barnens språkutveckling. Och när man högläser så gynnar man språket. Man kan också få en chans att stärka barnets sociala förmåga, för det blir chans till turtagning och interaktion. Och sen får man också till en tid tillsammans med barnet, och ja, det blir ju ofta en tid där det är lite lugnare tempo, så ofta blir det mer kvalitetstid. Och högläsningen ger väldigt stora effekter för ordförrådet, och man kan också se att högläsningen kan gynna litteracitet, att lära sig skriva och läsa, och numeracitet, alltså att lära sig räkna och förstå symboler.
- ERIKA: Mhm, hur kan ... Det här måste jag bara få fråga. Hur kan det påverka ... För då är det mattetänket, tänker jag? Är det det? Vad intressant.
- JIM: Ja. Jo, men man tänker att ... Då tänker man på kvalitet och kvantitet med högläsning. Tänker man kvantitet, alltså att läsa mycket och många gånger för barnet, då kan man se att det framför allt gynnar barnets litteracitet och barnets ordförråd. Medan kvalitet, alltså hur man läser med barnet, det verkar mer gynna samtal, att barnet lär sig säga fler ord, och det verkar också ha större samband med att barnet lär sig numeracitet. Så kvalitet är alltså väldigt viktig. Hur man läser.
- ERIKA: Just det, precis.
- ANNELIE: Jag kom att tänka på Räkna med Barbapapa och det sista uppslaget där, att man kan räkna till 100. Och mina barn skulle göra det varje gång.

- ERIKA: [skratt]
- JIM: Ja [skratt].
- ANNELIE: Fruktansvärt jobbigt [skratt].
- ERIKA: Ja [skratt].
- ANNELIE: Men apropå numeracitet. Många böcker är ju faktiskt upplagda på det sättet också, så att det uppmuntrar till att man ska räkna får eller ... Eller så hittar man på de frågorna själv.
- JIM: Ja.
- ANNELIE: Eller hur? När man interagerar.
- JIM: Ja.
- ERIKA: Just det. Men då är det hur man lägger upp det, så att säga, som är då ... som stärker numeraciteten, som det då hette.
- ANNELIE: Ja.
- JIM: Precis. Och jag tror, som du säger, också att när man som förälder till exempel tänker på att nu ska jag läsa på den här ... läsa den här boken och inte bara läsa rakt av det som står, man försöker få till samtal. Ja, men då blir det lätt att man ställer frågor och räknar tillsammans och försöker utmana barnen på en lagom nivå. Så jag tror att det blir ganska logiskt att man kommer in på siffror och så där också då, när man läser.
- ANNELIE: Absolut. Många, färre, fler, alla de där begreppen som är så otroligt viktiga.

- ERIKA: Just det. Ja, men precis. Ja, men då förstår jag också [skratt]. Precis. Men varför är det då så viktigt med högläsning just när vi tänker på de barn och elever som vi då pratar om nu? Barn och elever med språkstörning. Vilken skillnad gör det att bli läst för på det här bra kvalitativa sättet, och kvantitet också då förstås?
- ANNELIE: Ja, får jag tä... Jag bara tänker att du är som en guide för barnet också, hur man tar sig an en text. Att man ställer frågor, ”vad är det som egentligen händer?” och så vidare, och att man ger en bild. Att barnet får bilda en bild av vad som kommer att hända. Att man på något vis väcker textens väsen. Det låter lite högtravande kanske, men jag tror att det är en otroligt god hjälp, och inte minst för den här elevgruppen också att ... ja, men förklara ord en extra gång och så vidare, och vara den här samtalspartnern. Du kan säkert komplettera med mer, Jim.
- JIM: Ja, men jag tänker också att det man kan se i forskningen, det är att just det här med kvantitet och kvalitet för högläsning, det ser annorlunda ut när man ser till barn som har språkstörning. Och då kan man se att föräldrar som har barn som har språkstörning, de läser dels mindre för barnen, men sen så läser de också på ett lite annorlunda sätt. De läser ofta lite mer styrande. Att det är de som dikterar vad man pratar om när man läser och så där. Och det innebär ju att man får både mindre kvantitet och mindre kvalitet. Alltså att de barnen som behöver mest språklig träning sannolikt får minst språklig träning i det hänseendet. Så därför blir högläsningen jätteviktig för de här språ... för de här barnen som har språkstörningen.

ERIKA: Nej, för jag tänker när du beskrev där, Annelie, så tänker jag näst... alltså, det låter som om att jobba aktivt och mycket med högläsning, att det är ett sätt att illustrera språk, och att det blir extra viktigt då för den som av olika anledningar kämpar med språk. Kan man tänka så?

ANNELIE: Ja, och det handlar ... lite så här att man väcker förförståelse. Man brukar prata om vad som händer innan läsningen. Vi tittar på boken och så vidare, sen går man in i boken och ser ”vad är det som händer?” naturligtvis, ”vad tror du händer sen?” och så där, att man bygger upp lite spänning. Men sen efteråt också, ”vad känner vi igen det här ifrån?” Och sen ... då blir det ju olika nivåer där också. Det ena är att man hä... alltså man relaterar till sig själv eller att barnet relaterar till sig själv. Och sen med en växande ålder och läserfarenhet så kan man titta, ”påminner den här boken om någon annan bok?” Sagotemat är ju oerhört tacksamt att jobba med till exempel, med de här fasta fraserna och så. För det tänkte jag också på, att ... Det här med modellmeningar. Att väldigt mycket ... Jag tänker, så jobbar vi själv ganska mycket när vi jobbar med text också, att vi använder ju och kapar meningar som vi har hört förut som låter bra, helt enkelt. Och det måste man få höra många, många gånger. Och det tänker jag att den vuxne också kan bidra med då genom att läsa högt, helt enkelt, så man får höra det.

JIM: Och något mer som är spännande med böcker och till exempel barnböcker, då har man sett hur språket är uppbyggt i barnböcker. Då kan man se att det språket som används i högläsning med barnböcker, det är ofta mer

komplikerat än språket som man använder till exempel i nyhetssändningar eller en till en-samtal för vuxna personer. Så barn får ju höra mycket mer synonymer, och ...

ERIKA: Det är rikare, liksom.

JIM: Ja, oh ja. Så det är ju ett jättebra sätt att berika barnens språk.

ERIKA: Just det. Men jag måste ändå bara få fråga, för som jag ändå förstått det, just att språkstörning ... alltså det är ju att det finns en, vad ska man säga, en förståelsesvårighet då. Hur upplever man då som individ med språkstörning den här situationen när man blir läst för? Jag bara tänker så att ... Man kan ju också förstå om det är lite svårt kanske.

JIM: Mm. Jag tänker att det är att barnen tycker att det är mindre ... en mindre lättsam aktivitet. Det är inte skönt att bara sitta och lyssna, för att man kanske inte tar till sig innehållet. Och ja, så det är liksom ... Barn med språkstörning verkar också visa mindre intresse för att bli lästa för. Och det känner jag också på min egen språkförskola, att där får vi verkligen jobba med att inspirera barnen för att få dem att sitta still och läsa för dem. Där får man verkligen hitta på olika knep och lekar för att det ska bli mer interaktivt. Men jag tänker, som du säger, att framför allt så är det nog förståelseaspekten som gör det svårt. Och i och med att de här barnen inte alls har samma möjligheter att liksom [knäpper med fingrarna] direkt haka på föräldern eller börja berätta historien själv, då blir de ju också mindre delaktiga. Och då blir det också mindre kul för dem. Och det kan man ju tänka sig också, att är det ett

barn som har en typisk eller en ganska snabb språklig utveckling, ofta blir de ganska snabbt en del i berättelsen och de kanske tar över lite eller turas om att berätta. Och då blir föräldern glad och så blir det ännu mer att man turas om att berätta.

ANNELIE: Den så kallade Matteuseffekten.

JIM: Ja.

ERIKA: Vad är det för någonting?

ANNELIE: Jo, de som har lätt för sig eller, vad ska jag säga, den som är givet skall också få tror jag det bibliska ...

ERIKA: Jaha, okej.

ANNELIE: Med en viss reservation.

ERIKA: Ja.

ANNELIE: Men just det där att om man har lätt för sig så övar man på det mer och så blir man ännu duktigare och så där. Men jag tänker en sak som är viktig också, det är ju det här med att läsa mellan raderna eller göra inferenser som man säger. Det ...

ERIKA: Vad hette det, sa du?

ANNELIE: In... Man säger att man tar inferenser.

ERIKA: Inferens, okej.

ANNELIE: Ta inferenser, göra inferenser ...

JIM: Göra inferenser.

- ANNELIE: Göra inferenser.
- ERIKA: Ja, okej, och det är läsa mellan raderna?
- ANNELIE: Det är att läsa mellan raderna, ja. Att allting inte uttalas i texten, utan det bygger på att du själv kan dra slutsatser utifrån vad som händer. Jag brukar tänka ibland ... Om vi tittar på en film från 40-talet så visar de varenda scen. Om en person ska gå från ett hus till en bil, då får man se personen gå. I dag när man klipper en film så ser man huset och sen ser man bil... eller personen i bilen, för alla förstår att han har ändå gått till bilen. Och lite så funkar det när vi utvecklas som läsare också. Att ju mer tränade vi blir så kan vi se inferenserna och dra inf... göra inferenser, hette det. Och det tänker jag att du som högläsare kan stötta väldigt mycket i. ”Vad tror ni de menar här? Vad var det som hände här?” Att man förklarar texten.
- ERIKA: Just det. Men då är det ändå så då, att man kan tänka att den här högläsningssituationen, den är extra svår för en elev som har en språkstörning. Den är ändå jätteviktig.
- JIM: Mm.
- ERIKA: Hur ska man göra så i såna fall som pedagog eller som förälder, tänker jag, för att det här barnet då ska kunna få allt det här bra som högläsning kan ge och som ni beskriver?
- ANNELIE: Jag tänker som du sa, Jim, använda sig själv. Eller hur?
- JIM: Mm.
- ANNELIE: Så här ”vad händer nu?” och ”titta här” och så.

2019-10-31

JIM: Ja, men och jag tänker ... Till exempel, om jag har en bok som jag märker att ja, men ett av mina barn på språkförskolan inte vill läsa, ja, men då kanske inte jag hjälper det här barnet genom att läsa den hela tiden eller ständigt försöka få det här barnet att läsa boken. Då kanske jag måste pröva en annan bok eller framför allt, tror jag, jobba med kvaliteten. Alltså, hur läser jag boken? Så jag har en bok på min språkförskola som alla mina barn tycker jättemycket om, och det är en bok där det är en mus som ska plocka en jordgubbe, och musen får för sig att björnen kommer. Så han måste skynda sig hem och dela jordgubben. Och det är egentligen en ganska enkel story, men det är mer att musen är väldigt dramaturgisk. Det är mycket känslor och tankar och ansiktsuttryck, och mina barn säger att de vill läsa den här hela tiden, och de vill ... De tycker det är jättekul. Och det gör att när jag läser den så kan jag berätta den på olika sätt och använda olika ord och jag kan ställa frågor till barnet och utmana barnet. Ställa ... Säga saker som inte stämmer och få en reaktion av barnet och busa. Så jag tycker verkligen att man har fått till en annan typ av läsning där som är mycket roligare och som ger någonting för de barnen. Så att göra det mer lekfullt, att göra barnet mer delaktig.

ERIKA: Funkar det att läsa i grupp när man läser för barn med språkstörning eller behöver det vara enskild ... att man är enskilt med ett barn?

JIM: Jag tror att det kan vara att tänka ... Det är nog bra att tänka då att det är ett mindre antal. Barn med språkstörning har ju ofta också lite svårigheter med fokus och uppmärksamhet

och arbetsminne, och med de här barnen så är det väldigt viktigt att man ser att man har dem med sig. Så är det en bok där man får med sig allihop och alla känner sig delaktiga, då är det superbra. Men är man till exempel åtta barn och det är något barn som väntar på att bli delaktig, då kan man tappa det barnet och då försvinner mycket av poängen för det barnet. Så att man måste nog försöka se att ja, men har jag barnet med mig? Är barnet intresserat? Deltar barnet? Och det är ju svårt också att anpassa för många samtidigt, men ... Ja, det går säkert också, men ...

ERIKA: Hur gör du då?

JIM: Jag läser nog mest för barnen en och en eller kanske som max tre stycken. Det tycker jag funkar jättebra. Då kan man ha dem nära och man kan turas om att titta på varandra och ge barnen olika uppgifter och ställa frågor till olika barn och så där. Men det tycker jag funkar bra.

ANNELIE: Jag tänkte på det du sa där också, att man väljer böcker som fångar barnets engagemang och känsla. Nu låter jag som jag är hundra år, men ni vet, Pricken?

JIM: Ja.

ANNELIE: Ja, den har jag jobbat jättemycket med när det begav sig ...

ERIKA: Det är en bok alltså.

ANNELIE: Det är en bo... en barnbok, ja.

ERIKA: Ja, precis.

ANNELIE: Jag kommer inte ihåg vilken författaren är nu, men det är en riktig barnboksklassiker. Det handlar om en kanin som är prickig och alla andra kaniner är enfärgade, och det blir ju den här utanförskapskänslan, och den är väldigt så där ... man tycker synd om Pricken för Pricken får inte följa med och så. Och jag vet att då när jag började att ta den så läser jag inte ens texten som den är.

JIM: Mm.

ANNELIE: Utan jag hittar alltså på själv. ”Det här är Pricken och han bor här, men han får inte vara med de andra” och så vidare. Och sen när de börjar kunna storyn så kan man också börja fylla på med texten. Och den där griper tag i barn, för de kan identifiera sig med ... För det värsta vi vet är ju att bli utanför gruppen. Det känner ju varenda minsta lilla barn. Så att man kan ta sig an texten på det sättet också. Det viktiga är att man hittar något som fångar, precis som du beskriver, Jim.

JIM: Mm. Och jag tänker att det som är spännande, det är att när du jobbar så, då har ju du någon slags koll på ... ja, men vem är barnet jag pratar med? Och hur du lägger upp texten, det gör ju du utifrån det här barnet. Du kanske väljer ord och fraser som du tänker kommer fånga det här barnet, så det blir ju mer utifrån barnets villkor än om man läser precis som du står. Så jag tror att det är supersmart att göra så, att försöka inte läsa rakt av utan att göra sin egen variant på det.

ANNELIE: Just det. Och det är också jättebra när man ska lägga barn och man har lite bråttom [skratt].

2019-10-31

- JIM: Ja, verkligen [skratt]. Ja, ja.
- ERIKA: Ja, just det [skratt], precis. Kapa lite.
- ANNELIE: Då kapar man lite.
- ERIKA: Ja, men då handlar det alltså om att skapa en slags förförståelse för storyn, och så sen kunna då komma med texten?
- ANNELIE: Ja, i takt med att man kän... att barnet har förförst... eller barnen har förförståelse, och kanske också med växande ålder och mognad så kan man ju lägga till och så.
- ERIKA: Just det.
- ANNELIE: Och när man jobbar med lite äldre barn, så då blir ju det ett naturligt steg att börja skriva text själv också när man är bekant, men det är ju en annan historia.
- JIM: Mm.
- ERIKA: Finns det någon åldersaspekt där, tänker jag? Det är ju lite intressant faktiskt, just det där med ä... om vi nu tänker faktiskt också just då på barn och elever som har en språkstörning eller av andra anledningar kämpar med språket. Hur länge ska man läsa för dem, eller jobba på ett bra sätt med högläsning? Vad tänker ni?
- ANNELIE: Tills de ber en sluta.
- JIM: Ja [skratt].
- ANNELIE: [hör 0:17:27] läser själv [skratt].
- ERIKA: Ja.

- JIM: Jag tänker också det.
- ANNELIE: Ja [skratt].
- JIM: Att det känns som ett väldigt bra verktyg att jobba med barn med.
- ANNELIE: Och där tänker jag att ... Vi pratade ju om det tidigare du och jag, Jim, också, att det är viktigt att inte se högläsningen som en aktivitet ba... det är klart att man kan använda den till att lugna en grupp eller fylla en tid innan lunch och så. Men man ska ha ett mål och ett syfte med högläsningen. Och man brukar prata om att det är jätteviktigt att man har en fast tid så barnen är förberedda på också att ”nu ska vi läsa” och att det är en återkommande aktivitet och så. Så att man inte använder den på ett slarvigt sätt, för det är en viktig stund.
- ERIKA: Det är ingen utfyllnad liksom.
- ANNELIE: Nej, exakt så. Det är oerhört viktigt.
- ERIKA: Men vi ... Vad gör det då för skillnad, om man tänker till just den här språkliga förmågan, både att förstå och sen också att kunna uttrycka sig, att vara i ett sammanhang där det jobbas aktivt med högläsning på det sätt som ni beskriver? Vad är det ni har sett? Vad händer?
- ANNELIE: Vi kan väl göra pingpong.
- JIM: Mm.
- ANNELIE: Jag säger så här, intresse för böcker.

- JIM: Ja, ja. Jo, men det skulle jag säga också. Jag skulle också säga att när vi har jobbat aktivt med högläsning så har vi märkt att barnen har uppmärksammat grejer som de tycker är intressant i böckerna. Och då har vi fixat nya böcker som anknyter till just det, och att man spinner vidare på barnets intressen. Och det är ju ett jättebra sätt att fortsätta få högläsa för barnen, för de tycker det är kul, och barnen får själva fördjupa sig i ett område som de tycker är intressant. Så det är jättebra också.
- ERIKA: Så man fyller på med kunskap eller breddar då, är det så man kan tänka?
- JIM: Ja.
- ERIKA: Att det här ... Man identifierar ”ja, men här finns ett intresse, vi bygger på det” liksom.
- JIM: Ja. Ja.
- ANNELIE: Ja, men skapar litteracitet liksom på något vis.
- ERIKA: Ja. Finns det ett annat ord för litteracitet? Vad skulle man kunna ...?
- ANNELIE: Nej, det handlar ju om läsande och berättande faktiskt också, handlar det ju om. Så att det är ett vitt begrepp. Det är därför det är så svårt, tror jag, att hitta något bra svenskt. Men de är ju lite bättre på ord, engelsmännen.
- JIM: Ja [skratt].
- ANNELIE: [skratt]
- ERIKA: Ja, just det. Varför är det så viktigt då?

- ANNELIE: Du tänkte på med litteracitet eller med högläsningen?
- ERIKA: Ja, men jag tänker på det. Ja, men alltså det som ... Om högläsningen nu skapar den där förmågan att handskas med språk, om man kan få uttrycka sig så slarvigt [skratt], varför är ... vad är det det gör, tänker jag? När vi ... För vi är ju en skolmyndighet. Vad gör det för någonting med förutsättningarna att klara skolan?
- JIM: Jag tänker att i dag har vi en skola där att kunna läsa är en förutsättning för att kunna tillgodogöra sig undervisning. Det hade de ju någon rapport om nyligen i nyheterna där de sa att ”ja, men det absolut viktigaste vi kan göra, det är att hjälpa barnen med att kunna lära sig läsa och att snabbare identifiera de som har svårt med det”. För att kan man inte läsa, ja, men då är det väldigt svårt att ta till sig skolgången. Så ur det perspektivet så är ju att lära sig läsa, literacy, och lära sig skriva och räkna jättejätteviktigt. Och sen ett konkret exempel, det är ju det här med ... ni har väl hört det där om 17-åringar? Har ni hört det här, 17-åringar som har blivit lästa för? Ja. Att en 17-åring som har blivit läst regelbundet för och fått höra texter regelbundet som barn har ett ordförråd på mellan 50 000 och 75 000 ord. Och ett barn som inte har blivit läst för regelbundet och fått höra texter kan ha ett ordförråd på mellan 15 000 och 20 000 ord. Och då säger man att för att kunna förstå det som sägs till exempel i en nyhetssändning eller i tidningar eller hänger med på vardagliga samtal, då behöver man ungefär 50 000 ord. Så ordförrådet är ju otroligt viktigt för att man ska kunna klara sig i livet, och är väldigt förutsäggande för om man ska kunna ta sig in på utbildningar och sånt och så där.

- ERIKA: Men vad tänker ni då, ni som också möter de här individerna som av olika anledningar då kämpar med språket? Finns det en förståelse för att de också behöver få det här språkbadet eller vad man ska säga, eller är det så att man tänker att ”nej, men vi får reducera”? Alltså finns ... Ser ni att ”jo, men det här är en jätteviktig fråga” och alla pratar om ”hur ska vi kunna stärka språket hos dem och utvidga ordförrådet?” eller är det en fråga som inte riktigt är på radarn? Vad upplever ni?
- ANNELIE: Jag tycker, och det här pratar vi ganska ofta om när vi håller kurser, att det finns ... Att det blir ...
- ERIKA: Ni på myndigheten?
- ANNELIE: Ja, vi på myndigheten. Jag håller ju kurser, som sagt, inom språkstörning. Och då resonerar också lärarna och specialpedagogerna i någon form av självreflektion att man väldigt gärna förenklar språket för att förståelsen ska komma fram, vilket man kanske betyder [?? 0:22:09]. Men man måste ju också se att man fak... Man behöver också fördjupa det eller bredda det. Så man får passa sig så att inte det här ... att inte det blir, ja, vad ska jag säga, negativt. Att man förenklar det så pass mycket så man inte får den utveckling som man vill. Utan hellre då att man förklarar. Och lite grann det här med ordförrådet som du säger, att vissa ord träffar man ju faktiskt bara på nästan i litteraturen. Jag tänker ... Ja, sagor exempelvis. Man pratar om klenoder och så vidare. Det gör inte vi så ofta annars. Och sen kan man undra, vad behöver man ordet klenod till, och så vida... det kan man också fundera. Men det handlar ju också om att skapa ett intresse för språk. Att kunna så

många synonymer som möjligt, det gör ju att du också känner dig lite hemma.

ERIKA: Just det. Men vi har varit lite inne på det, och jag tänker du har beskrivit, Jim, just det här att ja, men hur kan man jobba då? Finns det något mer så där som ni kan ge som förslag eller vad jag ska säga på sätt att göra högläsningen tillgänglig då, kanske vi kan säga? För de som är ... ja, men som har språkstörning eller kanske inte har svenska som förstaspråk eller ...?

JIM: Jag tänker ... En viktig sak att förstå, det är att ... Ja, men jag tycker att det är många föräldrar till exempel som har barn som har språkstörning som säger att "mitt barn tycker inte om att läsa, och då blir man själv mindre intresserad av att hitta böcker och prova att läsa". Och jag tror att det kan vara bra att förstå och tänka sig och föreställa sig att ja, men det kanske inte behöver vara absolut? Om barnet här och nu inte visar ett intresse för högläsning, ja, men man kan hjälpa det på traven och så där. Och att pröva att hitta strategier för att nå fram till barnet. Och då tänker jag jättemycket på att ja, men hitta böcker som barnet är intresserad av. Prova böcker som är både lite enklare och lite svårare och se vad barnet blir mer intresserad av. Göra barnet delaktig. Ställ frågor. Peka och förklara. Berätta på ett annat sätt. Låt barnet berätta. Och gör det väldigt lekfullt, liksom att ... Ja, jag känner mig väldigt ofta som en pajas när jag läser med mina barn, men det blir jättekul. Och jag hör sen att de själva läser för sina kompisar och att de själva använder då mina fraser och mitt minspel och så där, och det är jätteroligt.

- ANNELIE: Din berättarteknik, helt enkelt.
- JIM: Ja. Ja, precis.
- ANNELIE: Och när du säger det här så tänker jag också att facklitteratur får man ju inte glömma då.
- ERIKA: Nej.
- ANNELIE: Om man ... För det är ju inte alla som känner sig så intresserade, åtminstone initialt, av berättelsen, även om det är den vi också vill komma åt. Men vill vi att man ska kunna få höra ord eller känna sig bekväm med böcker, ja, men då kanske det är en bok om dinosaurier eller om rymden eller om andra världskriget ... Nu pratar vi när man kommer höre upp naturligtvis. Men att ... För facklitteraturen kan också vara en väl in.
- ERIKA: Just det.
- ANNELIE: Så den får man inte glömma.
- ERIKA: Nej.
- ANNELIE: Och det finns ju jättefina såna böcker för barn i dag.
- JIM: Mm. Ja, nej, men det där kan jag känna igen också. Jag hade ett barn ... Jag började jobba på Bamse språkförskola i februari, och då var det ett barn som var väldigt intresserad av vargar. Så då började vi bildsöka vargar, och då kom vi in på vildmark och jägare, och vad vi än var inne på så var han superintresserad för det hade någon typ av anknytning med vargar. Och då kunde vi hitta böcker om skogen och vilka djur som bor i grottor och inte, och det där tog ju

aldrig slut. Det bara fortsatte och fortsatte i ... till sommaren. Det var jätteroligt. Så att ... Ja.

ERIKA: Vad gör det då, tänker jag, med individen som då får börja använda språk på det här sättet? Vad ser du då hos dem, Jim?

JIM: Ja, men jag upplever att i och med att de här barnen har ett så pass bristande ordförråd så är de också ... Det påverkar ju på vilket sätt de kommunicerar med vänner och familj och så där. Så det jag märkte var att ja, men när barnen kom in till mig och när vi jobbade och så kanske vi jobbade med ord som hade anknytning till naturen och vildmark. Då när det här barnet satt och åt lunch, ja, men då började det här barnet prata med sina kompisar om vargar och var de bor och så där. Och då blir det plötsligt att man får nya verktyg till kommunikation, och att det man tränar kan stärka inte bara ordförrådet utan ens sociala initiativ och turtagning i samtal och att allting har en koppling till varandra och en förmåga påverkar en annan förmåga, så där.

ERIKA: Just det. Ja.

ANNELIE: Det där är ju lite som ett ... liksom ett moment när man hör ett barn aktivt själv börja använda ett nytt ord som det nyligen har hört.

JIM: Ja.

ANNELIE: Så där. Och då ... För det är också ... Man skiljer ju på det passiva och det aktiva ordförrådet, och det passiva är ju större hos oss alla. Men när en börjar aktivt själv att prova

2019-10-31

att se om det ... ja, ”funkar det här?” och så, det är ju fantastiskt om man märker det, för det krävs ju.

JIM: Ja. Och sen ... Du pratade lite om att göra inferenser förut. Och vi hade ett projekt ...

ERIKA: Läsa mellan raderna, var det det det var?

JIM: Ja, precis, läsa mellan raderna.

ERIKA: Ja, gud vad bra [skratt]. Jag försöker lära mig nya ord här.

JIM: Ja, men exakt, exakt. Att förstå någonting som inte uttrycks tydligt liksom, rakt av. Så till exempel, vi hade ett bokprojekt med boken Godnatt alla djur. Och då är det massa djur som ska in i ett ... de vill in i ett tält och sova med två barn, Bubblan och Pärlan. Och då läste vi den här boken i åtta veckor och dramatisera den på olika sätt. Och i början så testade vi, och vi ställde frågor ... ja, men till exempel ”varför ville djuren sova i tältet?” Så då frågade jag ett barn ”ja, men varför ville hästen sova i tältet?” Och då sa det här barnet ”ja, men det var en jägare som ville skjuta hästen” [skratt]. Så då hade ju barnet inte gjort en inferens då, på vad syftet med att hästen kom in i tältet var. Men så dramatiserade vi den här på massa olika sätt och läste på olika sätt och läste många gånger och så där, och i slutet av perioden, då kunde han berätta att ja, men han ville ha sällskap, det var lite kallt ute och det lät som att det var vargar i skogen och så där. Då kommer man närmre det. Och ja, men då har man också utvecklat sin förmåga att göra inferenser.

- ERIKA: Att göra det då. Ja, just det, läsa mellan raderna. Ja, precis, för då får man träna på det. Är det så man kan tänka?
- JIM: Ja, oh, ja. Och ...
- ANNELIE: Dra ledtrådar ur texten.
- JIM: Ja.
- ERIKA: Ja, just det.
- ANNELIE: För det är det det handlar om ju, ofta. Vad är det som inte skrivs ut?
- ERIKA: Nej, just det. Ja, spännande. Men hörni, om ni då skulle ... Nu har ... Det blir ju många råd ändå märker jag när ni pratar, men om ni skulle sammanfatta på något sätt, lista viktiga saker att tänka på för pedagoger i förskola, skolan som ska jobba med högläsning? Och som vill göra det på det här aktiva sättet som gör att även elever som ... eller barn och elever som har en språkstörning ska kunna bli delaktiga? Vad skulle ni säga är bra sätt att jobba på? Vad skulle ni ge för råd?
- ANNELIE: Var noggrann med valet av bok, och läs boken själv först. Det är nummer ett.
- JIM: Ja, men jättesmart det där med att läsa boken själv först. Som du säger, då kan man få en känsla för ... ja, men vad är det viktiga och när ... hur ... vad i den här boken tror jag att jag kan nå fram till barnet med? Ja, men jättebra. Jag tror att jättemycket handlar om att få till ett bra samtal under högläsningen och att man tycker att det är kul tillsammans och att man stannar upp i texten och verkligen fördjupar sig.

Och man kanske förklarar det som händer lite och att man är modell, och att man uppmuntrar barnet till att också vara delaktig i att berätta och förklara och så där. Och att det hela tiden är på ett roligt sätt.

ERIKA: Modell, tänker du då ... menar att man beskriver hur man kan tänka eller hur man kan förstå? Är det det som är att vara modell?

JIM: Ja, men som exempel då ... till exempel det här med ... vi pratade om det här med inferens tidigare. Vi säger att det är en bok där det är någon som har blivit ledsen för att ett annat barn tog det här barnets pulka eller så. Att man själv då pratar om det här. Det kanske inte står rakt ut i boken.

ERIKA: Nej, okej.

JIM: Men ”ser du att ... ja, men Pelle blev ju superarg för att Lisa tog hans pulka där i snön när han kollade bort. Ja, ser du?” Så här ”tycker du om att åka pulka?” eller ”blir du arg om någon tar dina saker?” och så där. För att är det ett barn som har en typisk språkutveckling, de snappar upp såna här saker rätt fort och kan förstå inferensen och så där. Men ett barn med språkstörning, de kan behöva höra mer uttryckligt, att man själv ger en modell och förklarar. ”Just det, det här var det som hände och det här är orsakssammanhanget”, så att de själva kan bearbeta den meningen och själva lära sig använda den typen av meningar. Och det är det som är en modell, då.

ERIKA: Ja.

2019-10-31

ANNELIE: Och där tänkte jag också, som du sa, att ställa frågor till barnen också. ”Vad betyder det här?” eller ”hur känner han sig nu?” och så vidare. Och då ... apropå grupp eller ensamt så kan det faktiskt vara mer dynamik att åtminstone vara några fler barn än bara en, för det finns ett lärande mellan barnen också.

JIM: Mm.

ANNELIE: Så det beror lite grann på, naturligtvis, vilken typ av situation det är och vilka barn det handlar om. Men att ställa frågor till barnen. ”Känner ni igen det där? Har ni varit ute någon gång när det har varit månsken?” och så vidare.

ERIKA: Ja, just det.

JIM: Och en grej också, det här med att man kan tänka sig ”okej, men när jag läser den här boken är det jag som styr interaktionen eller är det barnet?” Och det kan man se ganska genomgående i den här forskningen, att det man kallar för att vara responsiv, att lyssna in lite vad barnet intresserar sig för och vad barnet kollar extra mycket på och att utgå från det och att låta barnet prata och ställa frågor under boken, att det är superviktigt. Så det är bra att tänka på.

ANNELIE: Sen så en ganska praktisk del som kanske man gör rent intuitivt, men de barn som tycker minst om att lyssna på högläsning ska man ha närmast sig.

JIM: Mm.

ANNELIE: Tänker jag. Det är ju en regel också.

- ERIKA: Ja, just det.
- ANNELIE: Så att den kommer närmast boken och närmast dig som berättar också.
- ERIKA: Ja. Sen när vi pratade faktiskt också inför den här podden så nämnde ni också vikten av ... eller vilken bra kontakt skolbibliotekarien kan vara. För det var också en sån där ...
- ANNELIE: Oh, ja.
- ERIKA: Resurs som ni pekade på.
- JIM: Mm.
- ANNELIE: Ja, alltså skolbibliotekarierna är ju proffs. De ska man verkligen använda och försöka beskriva vad man vill uppnå naturligtvis också med böckerna och så, så att ...
- ERIKA: Att som lärare ta hjälp liksom?
- ANNELIE: Ja, oh ja.
- ERIKA: Just det.
- ANNELIE: Och jag tänker just det här ... Och att man ... Om man om man som vuxen går till ett bibliotek med ett barn, och säger man så här ”okej, men vi är intresserade av det här ämnet”, till exempel vargar och så, och så går bibliotekarien och visar. ”Okej, vi har det här och det här och det här.” Det skapar också någon slags förståelse för barnet att okej, man kan fördjupa sig, och det finns ännu mer. Och det är också någon slags modell för ja, men det finns mer kunskap att hämta och ungefär så här kan man gå till för att hämta det. Så det tänker jag också är en väldigt bra inspiration.

- ANNELIE: Absolut.
- ERIKA: Bra. Men jag tänker då om man nu som förskolelärare vill utveckla sitt arbete med högläsning då, om man lyssnar på det här och man blir jätteinspirerad och tänker ”åh, det där vill jag göra”, finns det någonstans man kan söka vidare utifrån det som ni nu har berättat? Alltså som ni skulle tipsa om att ”ja, men kolla där” eller ”läs det där” eller ”gå den där kursen” eller ... Har ni några såna råd också?
- ANNELIE: Jag vet ju ... alltså, men då är det ju, vad ska jag säga, högläsning som fenomen enbart så. Då har Skolverket på sin lärportal delar som man kan gå in och jobba med. Sen så släpper ju vi vårt studiepaket, stödmaterial, som också ha... har vi valt att lyfta ut och prioritera i den delen om förskolan, just högläsning. Så det är ju alldeles utmärkt. För att det jag tänker att man måste göra är att göra det. Alltså att gå ut och prova och verkligen jobba målmedvetet med att läsa högt.
- JIM: Det finns ju böcker utan text. De tänker jag är spännande.
- ANNELIE: Max.
- JIM: Ja, det finns utan text, eller?
- ANNELIE: Ja, de finns utan texten också.
- JIM: Ja, okej. Ja.
- ANNELIE: Också. Sen har du de här väldigt korta meningarna, men de finns ... de är textlösa vissa av dem också.
- JIM: Jaha, vad spännande. Det skulle jag vilja prova att läsa.

- ANNELIE: Mm.
- JIM: Ja. Nej, men för då får du ju verkligen utmana dig själv. Och jag ... Alltså jag tycker att det är jättesvårt att läsa en bok och inte bara läsa exakt det som står, så jag får verkligen utmana mig själv. Och det är inte lätt, men man får liksom ... Man blir bättre och bättre på det, man får bli kreativ, och det är kul att se att det gör en skillnad på barnen.
- ANNELIE: Sen finns det någon bok ... jag tror att författaren heter Jan-Erik Ullström. Han skriver Sagor utan slut, som bara inleder och så får man sen tillsammans hitta på storyn.
- ERIKA: Ta det vidare sen? Ja.
- JIM: Oj.
- ANNELIE: Så att det finns hur mycket som helst.
- ERIKA: Det finns mycket att ösa ur verkligen. Ja, precis.
- JIM: Ja.
- ANNELIE: Ja, precis. Ja, visst.
- ERIKA: Ja.
- ANNELIE: Men sen som sagt så får man ... Man får ju vara vaksam när man tappar barnet. Alltså när man märker att ”nu är det tråkigt” eller nu försvinner det och så, då får man ju försöka hitta ... Och inte för långt kanske i början. Nej.
- JIM: Ja, men precis. Och att jag tror att man får försöka tänka också att det är klart att alla har en potential att bli en ännu

bättre pedagog på att högläsa eller förälder på att högläsa, men kom ihåg att allting ni gör när ni högläser är bra och att det är superbra att högläsa. Fortsätt med det, och se det som en morot och inte som att det ska vara kravfyllt.

ERIKA: Nej, just det. Tack. Det var väl ett jättebra slutord, eller hur [skratt]?

JIM: Ja [skratt].

ERIKA: Toppen. Stort tack, Jim och Annelie, för att ni har varit med och beskrivit vilken skillnad det gör faktiskt, för barn och elever som av olika anledningar har de här språkliga svårigheterna, att kunna ta del av högläsning, kunna jobba med det. Och jag tänker också att när ni pratar här att det blir så tydligt att ... För man pratar ju mycket om högläsning som viktigt för barn med typisk språkutveckling. Men det är väldigt uppenbart att det är extra viktigt för barn som av olika anledningar då har språkliga svårigheter få bli lästa för.

ANNELIE: Mm.

ERIKA: Tusen tack.

ANNELIE: Tack.

JIM: Tack.

INFORÖST: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats, spsm.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.

